

Õppemaks ei ole ainus viis hariduse eest tasuda

Eesti ülikoolides on tasuline õpe. Eraülikoolide puhul on see juba olemuslikultki selge, avalik-õiguslike puhul on kõik õppekohad rahasse rehkendatud ülikooli ja riigi vahelises lepingus. Vahe on ainult selles, et viimastes ei maksa õppekulusid kinni üliõpilane ise, vaid riik.

Kui meie juhtivaid haridusteoreetikut, Tallinna Tehnikaülikooli rektor Olav Aarna pani oma artikli (EPL, 1.10.) esimese otsa vahepealkirjaks "Riigitellimus ummikus", siis mina ei tahaks nii kergesti käsi püsti tõsta ja sellest ettevõtmisest loobuda. Haridusministeerium valmistub riikliku koolitustellimuse süsteemi muutma nii, et riik saaks nõutada eeskätt neid kõrgharidusega asjatundjaid, keda on ühiskonnal püsival hulgal tarvis.

Riik tellib headelt ülikoolidelt

Järgmisel kevadel üritab haridusministeerium esitada konkreetse riigitellimuse vaid teatud erialadel (näiteks infotehnoloogia, õpetajakoolitus, rahvusteadused, arstiteadus) neis heal tasemel kõrgharidus andvatele ülikoolidele – avalik-õiguslikele, kuid miks mitte ka eraülikoolidele. Tõsi, erialade

Tõnis Lukas
haridusminister,
Isamaaliit

loetelu ei ole veel lõplikult paigas. Samuti ei ole selge, millistele ülikoolidele tellimus esitatakse.

Selge on aga see, et riik peab suutma tuleviku haridusnõudluses riiklikke eelistusi ette näha. Seejuures tuleb ülikoolidele tellimus esitada iga eriala õiget hinda arvestades, mitte senise praktika kombel, mil näiteks ühe või teise eriala õpetamine avalik-õiguslikus ülikoolis hinnatakse hulga odavamaks kui eraülikoolis. Seega on riik juba järgmist koolitustellimust esitades palju valivam. Kokkuhoituid raha arvelt saaks välja arendada stipendiumide süsteemi ja tagada suuremaid õppelaene.

Riiklikul koolitustellimusel peab olema ka teine pool. Eelarvest kinni makstud õppekohtadel olevad üliõpilased, kes kohe oma õpingute eest maksma ei pea, peavad seda tegema hiljem. Võrrel-

des teiste üliõpilastega on nad riigile (tänu)võlgu. Kui nad lõpetamise järel töötavad kokkulepitud aja jooksul riigi tellimusel kas oma erialal või mõnes riiklikult eelistatud piirkonnas, siis kustutavad nad oma võla. Kui nad otsustavad minna midagi muud tegema, maksavad nad riigile selle tehtud kulu- tuse tagasi.

Ühed ülikoolid kõik?

Nii lõpeks kurtmine selle üle, et näiteks riigi kulul õpetajaks õppinud noored ei lähegi kooli tööle. Ehk ei läheks siis kehakultuuriteaduskonna lõpetaja eraturvafirmasse, vaid kooli kehalise kasvatuse õpetajaks.

Teiseks annab selline süsteem vähemkindlustatud perede lastele võimaluse kuni tööinimese seisuseni ühiskonnalt tuge saada. Eestis on praegu palju noori, kelle jaoks ka rektor Aarna välja pakutud 6000 krooni õppemaksu on suur raha. Me ei tohiks seda osa rahvast raskesse seisu panna.

Aarna pakutud üldise õppemaksu kehtestamise ja selles artiklis esitatud seisukohtade kõrval on võimalik mõelda ka muudele kõrghariduse rahastamise variantidele. Üheks võimaluseks on

sümboolne õppemaks kõigil riigi doteeritud õppekohtadel – summa saaks olla tõesti vaid kuni paar tuhat krooni.

Kõigile tudengitele võrdse kolmandikulise õppemaksu kehtestamine tõstatab veel kaks olulist, vastuseta küsimust.

Esiteks, kuidas üldise õppemaksu juures ikkagi tagada, et üliõpilasi ei võetaks vastu piiramatul hulgal, vaid endiselt sisseastumiskonkursi alusel, nagu usub Olav Aarna. Kas saakski piirata tudengite vastuvõttu erakõrgkooli? Kui riik maksab neile lisaraha vaid kindla arvu õppekohtade eest, kas siis rohkem üliõpilasi on keelatud võtta? Kas võib eeldada, et kõik ülikoolid ise kehtestavad vastuvõtupiiri kvaliteedi huvides?

Teiseks, mis eristaks siis üldse avalik-õiguslikke ülikooli eraülikoolidest? Kui kõigis ülikoolides on ühesugune õppemaks, kas ei tule siis ühtlustada ka nende staatus? Miks on osa sellistest ülikoolidest üldse eraülikoolid, kui nad saavad suure osa rahast riigilt? Ja erakõrgkoolid omakorda võivad küsida, miks investeerib riik avalik-õiguslikesse ülikoolidesse, soodsustades nii ebaausat konkurentsi.